

O‘ZBEKISTONDA PEDAGOG KADRLARNI TAYYORLASHNING MUAMMO VA YECHIMLARI

RESPUBLIKA ILMIY-TEXNIK ANJUMANI

26-27-aprel

Toshkent - 2024

**“O‘ZBEKISTONDA PEDAGOG
KADRLARNI TAYYORLASHNING
MUAMMO VA YECHIMLARI”**

**MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY-TEXNIK
ANJUMANI MATERIALLARI**

TO‘PLAMI

26-27-aprel

Toshkent – 2024

“O‘zbekistonda pedagog kadrlarni tayyorlashning muammo va yechimlari” mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjumani materiallari to‘plami. – Toshkent, 2024. - 1166 b.

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirining 2024-yil 24-martdagi “2024-yilda qo‘shimcha o‘tkaziladigan xalqaro va respublika miqyosidagi ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar to‘g‘risida”gi 76-sonli buyrug‘i ijrosini ta’minlash maqsadida tashkil etilayotgan mazkur anjuman materiallari to‘plamida maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim sifat va samaradorligini oshirishning zamonaviy tendensiyalari, bo‘lajak pedagoglarni tayyorlashda innovatsion hamda psixologik yondashuvlar, tillarni o‘qitishda innovatsion metodikalarning ahamiyati, aniq va ijtimoiy fanlarning pedagog kadrlar tayyorlashning dolzarb muammolariga oid tashkiliy, ilmiy-nazariy va metodologik tadqiqot ishlari natijalari yoritilgan.

Anjuman materiallari to‘plami yuzasidan fikr-mulohazalaringizni www.profiUniversity.uz sayti va <https://t.me/profiUniversity> telegram manzillariga yuborishingiz mumkin.

To‘plamga kiritilgan maqolalar mazmuni, ilmiy salohiyati va dalillarning haqqoniyligi uchun mualliflar mas’uldirlar.

Mas’ul muharrir:

G‘.B. Shoumarov – “Profi University” rektori, psixologiya fanlari doktori, akademik

Taqrizchilar:

U.D. Qodirov – psixologiya fanlari doktori, professor

H.U. Abdusamatov – psixologiya fanlari doktori, professor

N.M. Dalimova – psixologiya fanlari doktori

Ushbu to‘plam “Profi University” Kengashining 2024-yil 22-apreldagi 5-sonli qaroriga asosan nashrga tavsiya etilgan.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy majlisga murojaatnomasi. Toshkent oqshomi. 2020-yil 25-yanvar No 13 (14064).
3. G'ulomov S.S. va boshqalar. Axborot tizimlari va texnologiyalari: Oliy o'quv yurti talabalari uchun darslik /Akademik S.S.G'ulomovning umumiy tahriri ostida –T "Sharq", 2000.
4. The pedagogy of the Massive Open Online Course: The UK view .Sian Bayne and Jen Ross, the University of Edinburgh. The Higher Education Academy. 2013.
5. Akhmedov.B.A, Kuchkarov, Sh.F (2020). CLUSTER METHODS OF LEARNING ENGLISH USING INFORMATION TECHNOLOGY. SCIENTIFIC PROGRESS, 1(2) 40-43

PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARNING TALABALARDA TOLERANTLIKNI RIVOJLANTIRISHDAGI O'RNI

Sh.S. Abdusamatova

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Annotatsiya. Ta'lim jarayonida tolerantlikni rivojlantirish muammolari tobora dolzarb bo'lib bormoqda, bu bag'rikenglikni ijtimoiy va psixologik-pedagogik tadqiqotlar tarkibining ko'payishi va murakkablashuvida namoyon bo'ldi. Ushbu mavzuni o'rganishga bo'lgan qiziqishning ortishi XXI asrning birinchi o'n yilliklarida sodir bo'lgan voqealar bilan izohlanadi.

Kalit so'zlar: shaxs, tolerantlik, ijtimoiy rivojlanish, tarkibiy qism, ijtimoiy-psixologik mazmun, sotsionomik, kasb, kasbiy muhit, sifat.

Аннотация. Проблемы развития толерантности в образовательном процессе становятся все более актуальными, что проявилось в увеличении и усложнении содержания социально-психолого-педагогических исследований толерантности. Повышенный интерес к изучению данной темы объясняется событиями первых десятилетий XXI века усиление террористических актов, широкое распространение межнациональной и межконфессиональной нетерпимости.

Ключевые слова: личность, толерантность, социальное развитие, компонент, социально-психологическое содержание, соционика, профессия, профессиональная среда, качество.

Abstract. The problems of developing tolerance in the educational process are becoming more and more urgent, which has manifested itself in an increase and complication of the content of socio-psychological and pedagogical research on tolerance. The increased interest in studying this topic is explained by the events of the first decades of the XXI century, the intensification of terrorist acts, the widespread spread of interethnic and interfaith intolerance.

Keywords: personality, tolerance, social development, component, socio-psychological content, socionomics, profession, professional environment, quality.

Dunyoda shaxsning tolerantlikligi ijtimoiy rivojlanishning muhim tarkibiy qismidir. Tolerantlikning ijtimoiy-psixologik mazmuni sotsionomik turdagi kasblarda kasbiy muhim sifat sifatida belgilanadi.

Oliy ta'limning o'quv jarayonida sotsionomik kasblarni o'zlashtirgan talabalarning tolerantlikligini rivojlantirishni tashkil etish. Bugungi kunda oliy ta'lim tizimi talabalarning bag'rikengligini rivojlantirish funksiyasini juda samarali amalga oshirmoqda. Talabalarning tolerantlikligini rivojlantirishga yo'naltirilgan universitetning ta'lim muhitining xususiyatlari aniqlandi va tavsiflandi: o'quv maqsadlari, mazmuni va texnologiyalari sotsionomik kasblarning xususiyatlarini hisobga oladi va o'quv jarayoni ishtirokchilarining faol ijtimoiy o'zaro ta'sirini rivojlantirishga qaratilgan va o'qituvchilar o'quv

jarayonida tolerantlik pozitsiyasini namoyish etadilar. Talabalar ilmini faollashtiradigan ta'lim o'zaro ta'sirining sub'ektlari sifatida ko'rib chiqiladi.

Sotsionomik kasblarni o'zlashtirgan o'quvchilarda tolerantlikni rivojlantirish o'quv jarayoni sub'ektlarining o'zaro ta'sirini tashkil etishga qaratilgan ta'lim muhitida yanada muvaffaqiyatli bo'ladi degan tasdiqlangan gipoteza. Tolerantlikni rivojlantirish ko'rsatkichlarining yuqori ko'rsatkichlari yanada faol va muammoli yo'naltirilgan ta'lim modelini amalga oshiradigan va ta'lim o'zaro ta'siri ishtirokchilarining tolerant pozitsiyasini yanada aniqroq ko'rsatadigan ta'lim muhitida o'qiyotgan talabalar ekanligi aniqlandi.

Ta'lim jarayonida tolerantlikni rivojlantirish muammolari tobora dolzarb bo'lib bormoqda, bu bag'rikenglikni ijtimoiy va psixologik-pedagogik tadqiqotlar tarkibining ko'payishi va murakkablashuvida namoyon bo'ldi. Ushbu mavzuni o'rganishga bo'lgan qiziqishning ortishi XXI asrning birinchi o'n yilliklarida sodir bo'lgan voqealar bilan izohlanadi.terrorizm harakatlarining kuchayishi, millatlararo va dinlararo murosasizlikning keng tarqalishi.

So'nggi yillarda mamlakatimizda faol olib borilgan bag'rikenglikni shakllantirish muammolari bo'yicha konferentsiyalarning tahlili shuni ko'rsatadiki, oliy ta'lim tizimi talabalarning bag'rikengligini rivojlantirish funktsiyasini juda samarali amalga oshirmoqda. Universitetda o'qitish amaliyotida talabalarning bag'rikengligini shakllantirish jarayoni asosan o'z-o'zidan amalga oshiriladi.

Shu bilan birga, u talabalarning tolerantligini rivojlantirish muammosini umumiy shaklda ko'rib chiqadi, tadqiqotning asosiy yo'nalishi universitet o'qituvchilarining zaruriy sifati sifatida bag'rikenglikni o'rganishga qaratilgan.

Tolerantlikni o'rganishga bag'ishlangan psixologik ishlarda u shaxslararo o'zaro munosabatlarning o'ziga xos xususiyati sifatida qaraladi, bu boshqalarga xayrixohlik va boshqalarning huquqlarini tan olish, insonni qadriyat sifatida so'zsiz qabul qilishda namoyon bo'ladi. Tolerant xulq-atvorning mazmuni shaxsning dialog va hamkorlikka yo'naltirilganligi, tomonlarning o'zaro hurmati va o'zaro tushunishi, shuningdek qadriyatlardagi farqlarni yoki ularning talqinini qabul qilishdan iborat. Ushbu bag'rikenglik xususiyatlari har qanday shaxs uchun muhimdir, ammo sotsionomik kasblarni egallagan talabalar uchun alohida ahamiyatga ega. Ular uchun bag'rikenglik nafaqat muhim shaxsiy, balki zarur kasbiy sifatga ham aylanadi.

Sotsionomik kasblarni o'zlashtirgan talabalarda, o'quv jarayonida sub'ektlarning o'zaro ta'sirini tavsiflovchi ko'rsatkichlar bo'yicha farqlarga ega bo'lgan ta'lim muhitida o'qitish sharoitida bag'rikenglikni rivojlantirish xususiyatlari.

“Tolerantlik” tushunchasi lotincha tolerantia so'zidan kelib chiqqan bo'lib, so'zma-so'z “sabr” degan ma'noni anglatadi. Taniqli psixolog Yu.P. Zinchenko bag'rikenglikni “turli xil oldindan aytib bo'lmaydigan vaziyatlarda ushbu tizimlarning imkoniyatlarini kengaytirish va ularning barqarorligini ta'minlaydigan murakkab tizimlarning xilma-xilligini qo'llab-quvvatlash va rivojlantirish mexanizmi” deb biladi.

XXI asrda ijtimoiy rivojlanishning muhim xususiyati bo'lib xizmat qiladigan noaniqlik dunyosidagi shaxsning tolerantligi uning tanqidiy tafakkuri bilan ijobiy

bog'liqdir – odamning mantiqiy fikrlashga tayyorligi, baholovchi hukmlarga tanqidiy munosabatda bo'lish, o'z xulosalari va xulosalarini chiqarish. Noaniqlikka bardoshli odam o'zini yanada ishonchli his qiladi va mumkin bo'lgan muvaffaqiyatsizlikdan qo'rqmasdan javobgarlikni o'z zimmasiga olishga qodir.

E.A. Klimovning kasblarni tasniflash tizimidagi sotsionomik tipdagi kasblarga sub'ekt-sub'ekt tipidagi kasblar kiradi, ya'ni tadqiqot va faoliyatning asosiy ob'ekti turli yoshdagi odamlar va ijtimoiy jamoalar bo'lgan kasblar. Kasbiy faoliyatning maqsadi boshqa odamning (ijtimoiy hamjamiyat) turli muammolarini hal qilishda yordam berishdir. Tarkib rehabilitatsiya va shaxsning asosiy ijtimoiy funksiyalarini rivojlantirish, uni jamiyatning barcha sohalaridagi faoliyatga integratsiya qilishdir.

Sotsionomik kasblarning predmeti o'qitish, tarbiyalash, sotsializatsiya; individual va shaxsiy rivojlanish va boshqalar. Ushbu kasblar ijtimoiy va kommunikativ bo'lib, ular shaxslararo makonga chuqur kirib boradi. Tolerantlik asosida boshqa odam bilan qo'llab-quvvatlovchi va yordam beradigan munosabatlarni shakllantirish ko'zda tutilgan. V.S. Tretyakova ta'kidlashicha, ushbu kasblar “bir kishining boshqa odamlarga yaxshi hayot, rivojlanish, shaxsiy o'sishni tashkil etishda, boshqa odamlar bilan til topishishda yordam berish bilan tavsiflanadi”, shu bilan birga “yordam berish faoliyati kasbiy faoliyatning asosiy elementiga aylanadi”. Hayotning talabalik davri ijtimoiy-iqtisodiy faoliyat turi jihatidan insonning asosiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun sezgirdir. Universitetda o'qish jarayonida ijtimoiy yo'naltirilgan fikrlash usuli shakllanadi, shaxsiy bag'rikenglik rivojlanadi.

Monologik ma'ruzalarni o'qishning an'anaviy shakllaridan foydalangan holda universitetda o'qitishning keng tarqalgan amaliyotlari va ularni seminarlarda takrorlash, tezislar o'qish, yozma so'rovlar, talabalar tomonidan darsliklarni takrorlash ham hissa qo'shmaydi, aksincha, bag'rikenglik ongining tarkibiy qismlarining rivojlanishiga to'sqinlik qiladi. Talabalar bag'rikengligini rivojlantirishga qaratilgan universitet muhitining maxsus tashkiloti uning barcha tarkibiy elementlariga ta'sir qiladi. Ushbu yondashuvni amalga oshirish uchun talabalarining o'z taqdirini o'zi belgilash imkoniyati, ularning individual ta'lim traektoriyasi bo'yicha rivojlanishi, o'zlarining kasbiy o'sishi yo'nalishlarini qurish bilan bog'liq masalalar printsiplial ahamiyatga ega.

O'quv jarayonida interfaol ta'lim shakllari va usullaridan foydalanish alohida ahamiyatga ega. Interaktivlik yondashuv sifatida hozirgi vaqtda oliy ma'lumotga kirib bormoqda, o'qituvchi o'zaro hamkorlik jarayonini tashkil etishga, talabalar tashabbusi uchun sharoit yaratishga e'tibor qaratmoqda. Yu.V. Gushchinning ta'kidlashicha, “interaktiv ta'lim o'quvchilarning o'z tajribasiga, ularning o'zlashtirilgan kasbiy tajriba sohasi bilan bevosita o'zaro ta'siriga asoslangan”. Ushbu yondashuv bilan bilim talabalarga tashqaridan "berilmaydi", balki ular tomonidan birgalikdagi faoliyatda olinadi.

Shunga muvofiq, ta'lim amaliyotida ta'lim sub'ektlarida ularning ijtimoiy o'zaro ta'sir jarayonini tashkil etish ehtiyojlarini aniqlashga, shaxsni moslashtirish, himoya qilish va qo'llab-quvvatlash vositalari va shakllarini izlashga qaratilgan aks ettirishni rivojlantirish jarayonlarini faollashtiradigan faoliyat turlarini tashkil etish

orqali talabalarning shaxsiy bag'rikengligini rivojlantirishga yordam beradigan usul va texnologiyalarni joriy etish maqsadga muvofiqdir.

O'quv jarayonini tashkil etishdan tashqari, talabalarning bag'rikengligini rivojlantirishga ta'sir qiluvchi omil bu o'qituvchilarning bag'rikenglik pozitsiyasining mavjudligi. Shu bilan birga, o'qituvchining bag'rikenglik pozitsiyasi va kommunikativ kompetensiyasiga qo'yiladigan talablar ortib bormoqda, chunki u samarali kommunikativ xatti-harakatlar normalarining tashuvchisi hisoblanadi. O'qituvchi talabaning o'zini rivojlantirishga bo'lgan motivatsiyasini uyg'otishi, uning tashabbusi va bag'rikengligini qo'llab-quvvatlashi, muloqotni tashkil qilishi mumkin.

Oliy ta'lim muhiti talabalarning tolerantligini rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, unda o'quv maqsadlari, mazmuni va texnologiyalari sotsionomik kasblarning o'ziga xos psixologik xususiyatlarini hisobga oladi va o'quv jarayoni ishtirokchilarining faol ijtimoiy o'zaro ta'sirini rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, o'qituvchilar tarkibi ta'lim jarayonida bag'rikenglik pozitsiyasini namoyish etadi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Tolerantlik ksenofobiya qarshi omil sifatida: xavf jamiyatida ksenofobiya xavfini boshqarish / Ed. M.: firo, 2011 yil. 608 s.
2. Gershunskiy B.S. Ta'limning qiymat-maqsadli ustuvorliklari tizimidagi bag'rikenglik / Pedagogika. 2003. № 1. 3-10-betlar.
3. Mehnat psixologiyasi, muhandislik psixologiyasi va ergonomikasi / Ed.M. Yurayt Nashriyoti, 2015 Yil. 618 s.
4. Tretyakova V.S. Kasbiy faoliyat sub'ektiga qo'yiladigan sotsiopsixologik talablar paradigmasidagi sotsionomik kasblar // kasb-hunar ta'limi Akmeologiyasi: 14-Butunrossiya ilmiy-amaliy konferentsiyasi materiallari (2018 yil 14-15 mart, Yekaterinburg). Yekaterinburg: Rgppu nashriyoti, 2018. 151-156-betlar.
5. Kislyakov P.A. Ta'lim muhitining ekopsixologiyasi: loyihalash va monitoring yondashuvlari // inson ekologiyasi. 2017. № 4. 42-50 betlar.
6. Gushchin Yu.V. Oliy maktabda o'qitishning interaktiv usullari // xalqaro psixologik jurnal.

IJTIMOIIY FANLARNING PEDAGOGIK KADRLAR TAYYORLASH JARAYONIDAGI O'RNI

N.I. Choriyeva
Profi University

Annotatsiya. Ushbu maqolada bugungi kunda ijtimoiy fanlarning pedagogik kadrlar tayyorlash jarayonidagi ahamiyati haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: ijtimoiy fanlar, ta'lim va tarbiya, fan, sotsiologiya, pedagogika, jamiyat, shaxs

Аннотация. В статье рассматривается значение социальных наук сегодня в процессе подготовки педагогических кадров.

Ключевые слова: обществознание, образование и воспитание, наука, социология, педагогика, общество, личность

Annotation. The article will talk about the importance of Social Sciences in the field of pedagogical training today.

	SO‘Z BOSHI	4
1.	ЎЗБЕКИСТОНДА ПЕДАГОГ КАДРЛАРНИ ТАЙЁРЛАШДАГИ МУАММО ВА ЕЧИМЛАР Ғ.Б. Шоумаров, “Profi University” ректори, психология фанлари доктори, академик; У.Д. Қодиров, Сурхондарё вилояти педагогларни янги методикаларга ўргатиш миллий маркази директори, психология фанлари доктори, профессор	
2.	ПЕДАГОГ КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШГА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВ Х.И. Ибраимов Т.Н.Қори Ниёзий номидаги Ўзбекистон Педагогика фанлари илмий- тадқиқот институти директори, педагогика фанлари доктори, академик	6
3.	ТА’ЛИМ ВА ИLM-FAN SOHALARIDA XOTIN-QIZLAR ROLI N.M. Egamberdiyeva “Oila va gender” ilmiy-tadqiqot instituti direktori, pedagogika fanlari doktori, professor	10
4.	КАСБИЙ ПЕДАГОГИК МАҲОРАТ ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИНИ БОШҚАРИШНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ СИФАТИДА А.Ғ. Турғунбоева Наманган давлат педагогика институти, психология фанлари бўйича фасафа доктори (PhD), доцент	13
5.	МАКТАВ ВА OILA HAMKORLIGINING SAMARADORLIK MEZONLARI VA KO‘RSATKICHLARI N.M. Dalimova “Profi University” “Pedagogika va psixologiya” kafedrası professorı, psixologiya fanlari doktori (DSc)	18
6.	XORIJİY TILLARNI O‘QITISHDA INNOVATSION METODLARNING AHAMIYATI S.Eshmo‘minova “Profi University” 1-kurs talabasi	21
7.	ПОКРОВИТЕЛИ СВЕТА Х.Абдумаликова Частная школа “Profi School”	24
		26

82. **PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARNING TALABALARDA TOLERANTLIKNI RIVOJLANTIRISHDAGI O‘RNI**
Sh.S. Abdusamatova
Chirchiq davlat pedagogika universiteti 502
83. **IJTIMOIIY FANLARNING PEDAGOGIK KADRLAR TAYYORLASH JARAYONIDAGI O‘RNI**
N.I. Choriyeva
Profi University 505
84. **BO‘LAJAK PEDAGOGLARNING ILMIY DUNYOQARASHI SHAKLLANISHI HAQIDA YEVROPA VA SHARQ MUTAFAKKIRLARINING FIKRLARI**
D.Q. Abdullayeva
NamDPI 508
85. **INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA HAMKORLIKDA TARBIYALASH TEXNOLOGIYALARI**
Z.O. Ismatova
Jizzax davlat pedagogika universiteti 511
86. **KOMPETENSIYALI PEDAGOGLARNI TAYYORLASH BUGUNGI KUNNING DOLZARB MASALALARIDAN BIRIDIR**
E.Kuldashev, S.Yokubjonov
Andijon mashinasozlik instituti 513
87. **TALABALARDA GURUHDA LIDERLIK SIFATLARINI SHAKLLANTIRISHDA IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK TRENINGLARNING O‘RNI**
O.A. Otajonova, psixol. f.n.
Profi University 516
88. **XONDAMIRNING HAYOTI VA UNING “XULOSAT UL-AXBOR” ASARI HAQIDA**
A.K. Polvanov
TMC instituti 520
89. **PSIXOLINGVISTIK QARASHLARNING SHAKLLANISHI VA TILNING INSON HAYOTIDAGI O‘RNI**
Sh.A. Axmedov
Toshkent amaliy fanlar universtiteti 522
90. **PSIXOLOGIK TRAVMA VA ULARNING SABABLARI** 525